

ԳԵՐ. Տ. ՇԱՀԱՆ ԵՎ ԳԵՐ. Տ. ԽՈՍՐՈՎ ԶՈՐԱՊՍԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ ՍՏԱՄԲՈՒԼ

1966 թվականի նոյեմբերի 18-ին, ուրբաթ օրը, նորապսակ գեր. Տ. Շահան և գեր. Տ. Խոսրով եպիսկոպոսները լավագույն տպավորություններով հրաժեշտ են առնում Վեհափառ Հայրապետից և Մայր Աթոռից ու մեկնում իրենց պաշտոնատեղին՝ Ստամբուլ:

Իրենց ճանապարհի վրա երկու սրբազանները այցելում են Լենինական, ուր հանդիսությամբ առաջնորդվում են Ս. Աստվածածին եկեղեցին, որտեղ մուտք են գործում «Հրաշափառ»-ով: Երրակի թեմի առաջնորդ գեր. Տ. Մաշտոց եպիսկոպոսը, հանուն թեմի և հավատացյալների, ջերմորեն ողջունում է հյուր բարձրաստիճան հոգևորականների ժամանումը: Գեր. Տ. Շահան եպիսկոպոսը իր պատասխան խոսքում շնորհակալություն է հայտնում սիրալիր ընդունելության և առաջնորդ սրբազան հոր բարիգալստյան խոսքերի համար, և դիմելով եկեղեցում ներկա հավատացյալների բազմությանը, թելադրում է «հավատարիմ մնալ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցուն և, քաղաքական ինչ տեսակ ըմբռնումների մեջ էլ ապրենք, պահե՛ք մեր հավատքը, հայրենական մեր ավանդությունները, ընտանեկան տոհմիկ սրբություններն ու բարքերը»:

Նոյեմբերի 19-ին, շաբաթ օրը, կեսօրին, երկու սրբազանները գնացքով մեկնում են Լենինականից և, երեքօրյա ճանապարհորդ-

դությունից հետո, նոյեմբերի 22-ին, երեքշաբթի, Աստծու օգնությամբ, խաղաղ ու ապահով ժամանում են Ստամբուլ՝ Հայդարբաշայի քաղաքային կայարանը, ուր դիմավորվում են պատրիարքական փոխանորդի, հոգևորական դասի, հայ մամուլի ներկայացուցիչների և հարազատների կողմից:

Այնուհետև, երկու սրբազանները ժամը 11.15-ին առաջնորդվում են Մայր Եկեղեցի և, ղգեստավորված, «Հրաշափառ»-ով, մուտք են գործում եկեղեցի: Արարողության ավարտին Տ. Շահան եպիսկոպոսը, խոսք առնելով, հաղորդում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի ողջուններն ու օրհնությունները՝ սրբազան պատրիարք հորը, հոգևորականությանը և բովանդակ ստամբուլահայությանը, ասելով.

«Սիրելի հոգևոր եղբայրներ և հավատացյալ ժողովուրդ: Փառք Ամենակալին, որ ողջ առողջ վերադարձուց մեզ մեր ծննդավայրը՝ Իսթամպուլ: Մեր հոգիները ձմված են եպիսկոպոսական ձեռնադրության և ձեր ցույց տված սիրո զգացումներուն համար. բայց այդ ձմվումը մեր մեջ զորացուցած է ծառայության և հավատարմության ոգին՝ հանդես Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, Անոր արժանքներին Գահակալին և Անոր հոգևոր ղավակներուն ի Թուրքիա և ի սփյուռս աշխարհի:

Մենք ղավակները և ծառանգորդները մեր նախնյաց, հավատարիմ անոնց ծառայության և ղոհաբերության ոգիին, ամեն. Ս. պատ-

րիւրաբ հոր միջնորդութեամբ և բարի վկայութեամբ գացինք Մայր Աթոռ և ստացանք եպիսկոպոսական օծում շատ մաքուր ձեռք մը. թէև եպիսկոպոսական բարձրագույն աստիճաններ ստացանք, բայց կուզենք դարձալ համեստ մշակները ըլլալ մեր եկեղեցիին և մեր ծառայութեամբը և մաքուր ընթացքովը արդարացնել մեր վրա դրված հուսերը:

Տկար են մեր անձերը, բայց զորացած ենք հավատքով և հույսով և Վեհափառ Հայրապետի աղոթքով և սրբալույս մշուռոնի օրհնութեամբ պիտի աշխատինք մեր սիրելի պատրիարք հոր հովանիին ներքև մեր կրօնականի պարտքը կատարել ի փառս Հայց. Եկեղեցւո թուրքիո մեջ. մենք խոստացանք Ս. էջմիածնի Իջման Սեղանի առջև թե գրավոր և թե բերանացի հավատարիմ մնալ Հայց. Եկեղեցւո կարգին, կանոնին ավանդութեանց և օրենքներուն, մանավանդ չձեռնադրել քահանաներ, որոնք անարժան են քահանայութեան սուրբ կոչումին: Մանավանդ ուխտեցինք հավատարիմ մնալ Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնին և անոր կարևոր մեկ թեմը եղող Թուրքիո հայոց պատրիարքական Աթոռին:

Այցելեցինք Հայաստանի բոլոր վանքերն ու եկեղեցիները, գեղարվեստի ու մշակութի կեդրոնները, ուր ամեն կետի մեջ տեսանք հայ գեղապաշտ հոգիին նմուշները. գացինք Օշական, համբուրեցինք Մեծ Սուրբին և հայոց առաջին ուսուցչին գերեզմանը, իր շնորհքն կաթիլ մը խնդրեցինք: Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի 36 ղենկոնները՝ հայ այբուբենը, որպես հոգևոր բանակը մեր ժողովուրդին, դարերու ընթացքին պահած է մեզ որպես հայ, որպես քաղաքակիրթ և հավատացյալ ժողովուրդ մը, և ուխտեցինք այդ գիրին և անկե ծնունդ առնող հայ գրականութեան հավատարիմ աշակերտները մնալ մինչև մեր մահը: Միտ ողջույններ Վեհ. Հայրապետին և օրհնութեաններ Միածնաէջ Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնին ձեռքի բոլորիդ: Աստված անսասան պահե Հայց. Եկեղեցին և անոր Հովվապետը՝ Ն. Ս. Օ. Ս. Ս. Վազգեն Ա Կաթողիկոսը:

Արարողութեան ավարտին արժ. Տ. Հարություն քահանան ողջունում է նորապսակ սրբազանների ժամանումը՝ ներկայացնելով նաև Ստամբուլի քահանայական դասի շնորհավորութեանները:

Այնուհետև Տ. Շահան և Տ. Խոսրով եպիսկոպոսները առաջնորդվում են եկեղեցական թափոքով պատրիարքարան, ուր նրանց սիրով ընդունում և ողջունում է ամենապատիվ Տ. Շնորհք սրբազան պատրիարքը՝ հայտնելով միաժամանակ իր և համայնքի գոհու-

նակութեանն ու ուրախութեանը, այս բարեբախտիկ առիթով և այն երջանիկ լավատեսութեամբ, որ Թուրքիայի հայոց պատրիարքական Աթոռը օժտվում է երկու երիտասարդ և իրենց կոչման բարձրութեան վրա գտնվող եպիսկոպոսներով: Սրբազան պատրիարքը իր ողջույնի և օրհնութեան խոսքի մեջ մաղթում է, որ երկու եպիսկոպոսների ձեռքում նրանց հովվական գավազանը միշտ դալար իր խոսքն ավարտում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին հայտնելով իր և Թուրքիայի հայոց պատրիարքական Աթոռի, համայնքային վարչութեանց և բովանդակ ստամբուլահայության որդիական երախտադետ զգացմունքները եպիսկոպոսական ձեռնադրութեամբ այս շնորհք և հոգևոր ուրախութեամբ իրենց պատճառած լինելու համար, մաղթելով միաժամանակ, որ Աստված միշտ առողջութեան մեջ պահի Հայոց Հայրապետին ճշմարիտ երկայն աւուրս», լի արդյունավորութեամբ:

Տ. Շահան եպիսկոպոսը պատասխանելով սրբազան պատրիարք հոր խոսքերին, իր և Տ. Խոսրով եպիսկոպոսի անունից շնորհակալութեան է հայտնում Ն. Սրբազանության և ներկայացնում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հոգևոր նվերը՝ սրբալույս մեծուն և երեք կոնդակներ, մին ուղղյալ ամեն. Տ. Շնորհք պատրիարքին՝ եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան առիթով, մյուսները՝ տրված նորապսակ երկու եպիսկոպոսներին՝ որպես զգիր վկայութեան եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան:

Սրբազան պատրիարք հայրը համբույրով ընդունում է հայրապետական կոնդակներն ու սրբալույս մեծունը, կարգադրելով, որ կոնդակները հանդիսավորապես ընթերցվեն հառաջիկա հինգշաբթի՝ Ստամբուլի եկեղեցիներում:

Այնուհետև երկու սրբազանները պատրիարքարանում ընդունում են ներկաների շնորհավորութեանները:

Նոյեմբերի 25-ին, ուրբաթ օրը, Տ. Շահան և Տ. Խոսրով եպիսկոպոսները ամենապատիվ Տ. Շնորհք սրբազան պատրիարք հոր, որպես պատվարժան կրօնական ժողովի նախագահի, ներկայացնում են իրենց տեղեկագիրը Մայր Աթոռ Ս. էջմիածնի ժամանելու, եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան, իրենց այցելութեանների և այլ տպավորութեանների մասին: Քաղվածքաբար մեր ընթերցողներին ներկայացնում ենք որոշ հատվածներ այդ տեղեկագրից.

«Կիրակի, 30 հոկտեմբեր, ներկայացանք Վեհափառ Հայրապետին, հաղորդեցինք Ձեր Ամենապատվութեան սիրալիք ողջուններն ու

բարեմադրությունները: Վեհ. Կաթողիկոսը մեզ ընդունեց հայրական ջերմ սիրով ու խանդավառությամբ:

Վեհափառ Հայրապետը 13 նոյեմբեր կիրակի օրը որոշեց մեր եպիսկոպոսական ձեռնադրության թվականը, ինչ որ հեռագրավ ալ հաղորդեց Ձեր Ամենապատվության:

Մենք առիթն օգտվելով, Վեհին պատրաստած ծրագիրով, սկսանք ուխտի երթալ կարգ մը վանքեր, ընդ որս Ս. Հոփսիմե, Ս. Գայիանե, Շողակաթ, Գեղարդ, Սեան և այլ եկեղեցիներ:

Սիրտերնիս լեցվեցավ արդար հպարտութեամբ, տեսնելով մեր նախնայաց ճարտարապետական նուրբ ճաշակը, և այդ հոյակապ կոթողներուն տուն տվող քրիստոնեական նորունկ հավատքը:

Այցելեցինք նաև գեղարվեստի և մշակույթի վայրեր, որոնք ևս ուրախացուցին մեզ, դրովհետև անկարելի էր անոնց մեջ շտեմել հայ ժողովուրդի ունեցած նվաճումները, որոնք անշուշտ արդյունք էին կանոնավոր և ծրագրված աշխատանքի:

Անտարակույս մեզի համար ամենեն խիթարականը եղավ տեսնել Ս. Էջմիածինը պայծառ ու ծաղկալ վիճակի մեջ: Տ. Տ. Վաղգեն Ա. Կաթողիկոս աստվածային գանձ մըն է մեր Ս. Եկեղեցիին համար: 10 տարիներու շրջանին նորին Սրբությունը կատարած գործեր, որոնք հրաշքի համագործ են: Իր սղնիական բնավորութեամբ, չափազանց արթի ու մաքուր նկարագիրով, քրիստոնեական սիրով, հավատքով և իմաստութեամբ եցուն իր վճիտ սիրտն ու ձեռքերը վերաշինած են Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը:

Որպես Մայր Աթոռ և վանական հաստատություն, Ս. Էջմիածինը գտանք շատ կարևորություն: Միաբան եպիսկոպոսներն ու վարդապետները առանց բացառության աշակոտ և երեկո կմասնակցին ժամերգության: Իսկ ամեն կիրակի քարոզխոսություն տեղի կունենա: Թեև ամեն օր ժողովուրդը ներկա կըլլա եկեղեցի, սակայն կիրակի օրերը Մայր Տաճարը նեղ կուզա հալավատացալ ժողովուրդին, որոնք կուզան տեղ առ դունդ, շմոռնալով նաև բերել հարուրներով մատաղցու ոշխար:

Մեր Ս. Էջմիածին բնակութեան շրջանին, ինքն ալ մասնակցեցանք առավոտ և երեկոյան ժամերգության: 6 նոյեմ. կիրակի օր, Վեհափառ Հայրապետի կարգադրութեամբ, հաճան ծ. վարդապետ պատարագեց և քառեց Երեանի Ս. Սարգիս առաջնորդախոս եկեղեցիին մեջ: Խուռն բազմությունը լեցուցած էր եկեղեցին և շրջակայքը: Քառիկ պահուն Շահան ծ. վարդապետ Ձեր Ամենապատվության և թրքահայ ժողովուր-

դին սիրո ողջունները հաղորդեց ներկաներուն: Խոսքով ծ. վարդապետն ալ պիտի պատարագեր Երեանի Ս. Զորավար եկեղեցիին մեջ, սակայն հիվանդության պատճառով չկարողացավ:

Այցելեցինք նաև Հոգևոր ձեռնարան, որ ունի չորս ավագ սարկավագ և երեսուն աշակերտներ, որոնք ևս անխափան կմասնակցին ամենօրյա ժամերգությանց:

13 նոյեմբեր 1966 կիրակի, Աստուծո ողորմութեամբ արժանի եղանք ընդունիլ եպիսկոպոսության սուրբ և բարձր աստիճանները ձեռամբ պատարագիչ Վեհափառ Հայրապետին:

Թե՛ ձեռնադրությունը և թե՛ ս. օծումը եղան կանոնական ու վեհաշուք արարողութեամբ: Վեհափառ Կաթողիկոսը խոսեցավ հոյակապ քարոզ մը, որ մեր մտքեն անջնջելի պիտի մնա մինչև մեր մահը:

Հավարտ ս. պատարագի երկար տևեց աջահամբույրի արարողությունը և մենք հաղիվ կարողացանք ժամը 3-ին դուրս ելլել Մայր Տաճարեն:

Նույն օրը ժամը 3.30-ին Վեհափառ Հայրապետը Վեհարանին մեջ ի պատիվ մեզի տվավ ճաշկերույթ մը, որտեղ ներկա էին Մայր Աթոռի միաբանությունը, Հոգևոր Գերագույն Խորհուրդի անդամները, Վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամները, վեհամայրն ու կարգ մը հյուրեր:

Առաջին անգամ խոսեցավ Հոգևոր Գերագույն Խորհուրդի ատենապետ գեր. Տ. Հակազուն արքեպիսկոպոս Աբրահամյան. հաջորդաբար խոսեցան՝ Հուսիկ և Վահան սրբազան եպիսկոպոսները, Հոգևոր Գերագույն Խորհուրդի անդամները, վարդապետ հայրերը, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրապետ պ. Արթուր Հատիտյանը:

Մենք ալ խոսելով բացատրեցինք մեր զգացումները, Ս. Էջմիածնի և անոր Գահակալին հանդեպ մեր ունեցած փարումն ու սերը: Ծնորհակալություն հայտնեցինք Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վաղգեն Ա. Կաթողիկոսին, Ձեր Ամենապատվության, Հոգևոր Գերագույն Խորհուրդի անդամներուն և Մայր Աթոռի ժրջան միաբանության:

Վեհափառ Կաթողիկոսը ճաշի ընթացքին բաժակ բարձրացուց նաև Ձեր Ամենապատվության կենացը, որ պատճառ հանդիսացած էր այսօրվան հոգևոր ուրախության:

14 և 15 նոյեմբեր երկուշաբթի և երեքշաբթի օրերը մենք Ս. Էջմիածնի մեջ հաջորդաբար մատուցինք մեր եպիսկոպոսական անդրանիկ ուխտի ս. պատարագները:

Մեր Մայր Աթոռի մեջ բնակության շրջանը շատ հաճելի ու հանգիստ անցավ, շնոր-

հիվ Վեհափառ Հայրապետի հոգածության և խնամքին:

Ձենք կրնար մոռնալ նաև Ս. Էջմիածնի եպիսկոպոսներուն և վարդապետներուն ազնիվ ու եղբայրական շատ անկեղծ սերն ու գորովը, զորս ցույց տվին գրեթե ամեն վայրկյան:

Պաշտոնական հանդիպումներն ու ճաշերն զատ, Վեհափառ Հայրապետի հետ ունեցանք նաև անսլաշտոն հանդիպումներ և ճաշեր, որոնց ընթացքին, Նորին Սրբություն Վեհ. Կաթողիկոսը մանրամասն տեղեկություններ ուղեց թրքահայ եկեղեցական կյանքի մասին: Մասնավորաբար հետաքրքրվեցավ Ս. Խաչ դպրեվանքով, քահանա հայրերու կյանքով և անոնց ըրած աշխատանքներով: Չմոռցավ նաև դպրաց դաս-երգչախումբերը, զույգ որբանոցները և Ս. Փրկիչ հիվանդանոցը:

Վեհափառ Կաթողիկոսի առողջական վիճակը փառք Աստուծո շատ լավ է: Որպես կատարյալ և իմաստուն հովվապետ կվայելե տեղական կառավարության սերն ու վստահությունը և ամբողջ հայ աշխարհի անխառն համակրանքն ու հիացումը:

Մենք երկու նորաստակ եպիսկոպոսներս տեսանք մեր Վեհափառ Հայրապետի և մեր

հոգեծնողի անստղյուտ արժանիքները և ներշնչվեցանք Իմե, կրկնապատկվեցավ մեր սերն ու հավատարմությունը Իր Սրբության հանդեպ, և Իրմով ամբողջ հայ ժողովուրդի հանդեպ:

Կմաղթենք որ բարին Աստված երկա՛ր ու քաջառողջ կյանք պարգևե ազգին սիրեցյալ Հայրապետին:

18 նոյեմբեր 1966, ուրբաթ առտու, հետ առավոտյան ժամերգությանց, հրաժեշտ ատինք Նորին Վեհափառությունեն, չափազանց հուզված ու արցունքոտ աչքերով համբուրեցինք Իր օրհնյալ Սուրբ Աչքը, և Ինք ալ հուզված համբուրեց մեր ճակատները, «Պահպանիչ» ու օրհնեց մեզ և բարի ճանապարհ մաղթեց մեզի: Այս առիթով հանձնեց նաև մեզի սրբալույս մյուտոն, որպես հոգևոր նվեր Ձեր Ամենապատվության և թրքահայ Իր հավատացյալ զավակներուն»:

Վստահ ենք, որ նորապսակ Տ. Շահան և Տ. Խոսրով եպիսկոպոսները իրենց ապագա եկեղեցանվեր և հոգևոր ծառայություններով կարգարացնեն Վեհափառ Հայրապետի և սրբազան պատրիարք հոր բարձր վստահությունը:

